

Wouwsestraat 49 in Steenberg

Hanneke Meulblok

Voor je ligt een artikel over Wouwsestraat 49, de Koekjesfabriek. Tegenwoordig is hier theater- en dansschool Myra Ceti te vinden. Als je in de theaterzaal zit en naar een van de vele voorstellingen kijkt, dan kun je met enige fantasie nog steeds een voorstelling maken van activiteiten van weleer. We nemen je zo'n honderd jaar mee terug in de tijd, waar de quote: 'Alleen loop je harder, maar samen kom je verder' nog niet uitgevonden was. Onze samenleving was toen meer coöperatief dan individueel ingesteld.

Hoe het allemaal begon in 1917

In 1917 waren er negen Steenbergse bakkers, die de handen ineensloegen door de Naamloze Vennootschap Brood- Beschuit- Koek- en Banketbakkerij 'De Hoop' op te richten.

Johannes Hubertus Montens had een bakkerij in de Vleeshouwersstraat. Deze bakkerij bestaat niet meer, maar dit pand stond in 1917 op de hoek van de Ruiterswallen, tegenover het Napoleonshuis. De tweede bakker was Antonius Johannes Haasen, die een bakkerij bestierde op de huidige Markt 8 en bakker Willem van der Wegen had als derde bakker een zaak aan Burgemeester van Loonstraat in de omgeving van huisnummer 68. Deze drie heren vormden het bestuur van 'De Hoop'.

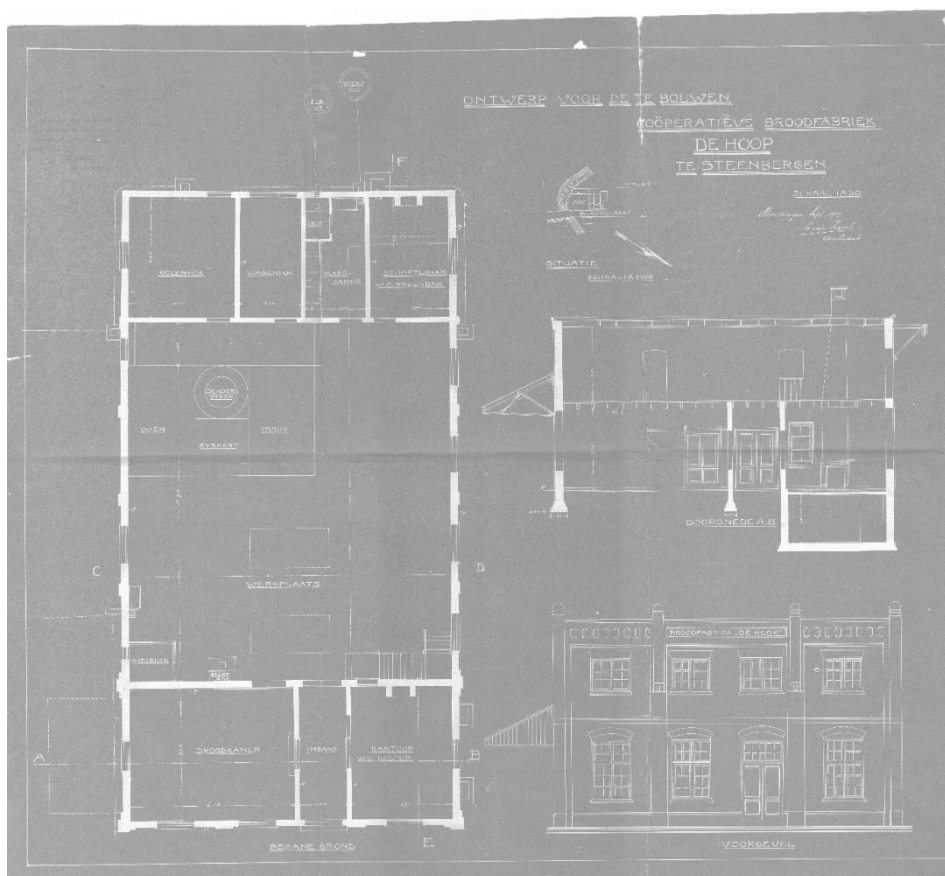
De volgende bakkers waren algemene leden van de Naamloze Vennootschap

1. Hendrikus van Kuijk, Blauwstraat 27
2. Cornelis Bernardus Raaijmakers, buurman van bakker Willem van der Wegen

3. Pieter Dogge, bakker in Steenberg
4. Marijn van Broekhoven, bakker in de Blauwstraat
5. Engelbert de Pree, in de buurt van Blauwstraat 6
6. Adriana Joanna Oerlemans, weduwe van Ferdinand Hagens, Grote Kerkstraat 16.

Voorheen hadden ze hun bakkerijen, die verspreid door de stad lagen, ieder een eigen afzetgebied. Ze kochten ieder op eigen houtje meel in, ze hadden hun eigen ovens, ze gebruikten eigen recepten, enz. Vanuit de coöperatieve gedachte konden ze samen met één grote bakkerij hun krachten bundelen.

Ze kochten van landbouwer Pieter Wijnen, die op Vierhoeven, tussen Steenberg en Kruisland woonde, een weiland aan het Blauweind in Steenberg voor 2.500 gulden met een oppervlakte van ruim 1.500m². De locatie voor de bakkerij was beklonken en de Steenbergse architect Marijn van Herel kreeg de opdracht om een ontwerp te maken voor Broodfabriek 'De Hoop'.

Zo geschiedde. Marijn van Herel is naar mijn mening een onderbelichte architect geweest. Hij heeft heel wat panden in Steenbergen ontworpen, die vandaag nog steeds te aanschouwen zijn, als je door de stad van Steenbergen wandelt. Denk aan de boerderij, Rijksmonument, aan de Afgeslechte dijk 8, de huizenrij aan het begin van Wouwsestraat of een drietal huizen in de Visserstraat met nummer 13, 15 en 17. Ook Kruispoort 40, waar de latere directeur van broodfabriek 'De Zeeuw, Arie van de Graaff woonde, is afkomstig van zijn tekentafel. Het ontwerp van de broodfabriek is bijna integraal overgenomen in de uitvoering. Alleen de schoorsteen, die in het midden van de fabriek gepland was, werd naast de fabriek, buiten bijna tegen gevel, geplaatst. De schoorsteen is goed te zien op de foto aan het begin van dit artikel.

We hebben negen bakkers met hun N.V. Broodfabriek 'De Hoop', een weiland en een architect, die de broodfabriek heeft ontworpen. De opdracht werd aanbesteed en in de krant van oktober 1917 werd bekend gemaakt, dat A. Nijssen uit Steenbergen voor 20.318 gulden

broodfabriek 'De Hoop' mag bouwen. Adr. van der Wegen legt de eerste steen in januari 1918, dat nog steeds te zien is in de voorgevel van het pand.

Intussen dient Johannes Hubertus Montens, die benoemd is tot directeur van 'De Hoop' aanvraag voor een vergunning in. In het goedgekeurde exemplaar is te lezen, dat ze toestemming vragen om twee gasmotoren van 5 pk te plaatsen. De ene gasmotor zal een kneedmachine in beweging brengen en de andere gasmotor een waterpomp, die in het berghok staat. Er worden twee ovens gebouwd, die gemaakt zijn van steen en ijzer. Om te voorkomen dat de temperaturen in de fabriek te hoog oplopen, worden ramen en deuren opengezet.

De mobilisatie vertraagde de bouw van de fabriek. Een aantal arbeiders werden opgeroepen en in 1917 was de eerste wereldoorlog nog niet ten einde. Ondanks dat Nederland een neutrale positie in WOI had, was er van mobilisatie wel sprake. Op zondagmiddag 7 juli 1918 werd de Coöperatieve Hanzebakkerij 'De Hoop' ingezegend. Zoals in het krantenartikel te lezen is, mocht het publiek de fabriek bezichtigen. Op vrijdag 12 juli 1918 kwam de eerste rook uit de schoorsteen.

Zes jaar lang rookte de schoorsteen van de fabriek, totdat op 3 oktober 1924 de rechtbank in Breda het faillissement uitsprak. Er kan aan een vordering van 18.650 gulden aan de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank sinds 1 januari 1924 niet worden voldaan. Ook staat er 28.000 gulden open aan Credietvereniging 'De Hanzebank'. Het doek valt!

Broodfabriek 'De Hoop' wordt in opdracht van Coöperatieve Centrale Boerenleenbank openbaar verkocht 24 december 1924 aan Dirk de Rooij, directeur van Naamloze Vennootschap 'De Zeeuw' voor 9.575 gulden.

Arie van de Graaff wordt directeur van Broodfabriek 'De Hoop'. Hij was sinds 1920 directeur van N.V. Broodfabriek en maalderij 'De Zeeuw' in Bergen op Zoom. Hij wordt overgeplaatst naar Steenbergen, waar hij in de eerste jaren onder de naam 'De Hoop' de scepter zwaaide. Later werd deze naam vervangen door 'De Zeeuw'.

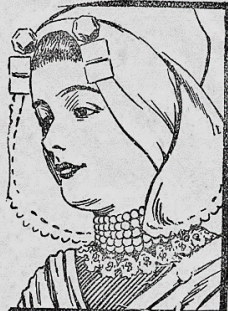
Arie van de Graaff kwam met zijn vrouw en twee kinderen in 1926 vanuit Bergen op Zoom in Steenbergen wonen. In eerste instantie streken ze in de Kaaistraat 15 neer, waar tegenwoordig slagerij van der Heijden te vinden is. Steenbergen was alweer een nieuwe omgeving voor de uit oorspronkelijk uit Den Helder afkomstige Arie van de Graaff. Ze zochten een plaats in de Steenbergse gemeenschap door zich aan te sluiten bij muziekvereniging Polyhymnia. Ze werden hier zeer actieve leden.

BERICHT.
 Van de in 1917 gebouwde
Broodfabriek met Erf en
open terrein te Steenbergen
 groot 8.55 aren, eigendom der
 N.V. Brood-, Beschuit-, Koek-
 en Banketbakkerij „de Hoop”,
 staande met inbegrip van 2
 uchtovens op
slechts f9000.—
 al een
Derde Zitdag
 gehouden worden op **Dins**
dag 23 Dec. a.s. nam. 5 uur
 ten koffiehuize van den Heer
J. A. HOPPENBROUWERS
 te Steenbergen.
 Het gebouw is voorzien van
 gas en electriciteit en voor
alle doeleinde geschikt,
het voorste gedeelte ge-
makkelijk tot woning in-
te richten.
 Notaris SMITS.

N. V. „DE ZEEUW” - STEENBERGEN
PAP-BISCUIT „ZEEUWTJES”
KINDERVOEDING

Telefoon | Huis 93
 | Fabrik 45
 Bank: Rotterd. Bankvereniging

STEENBERGEN, 194

In 1926 had Arie van de Graaff zes bakkersgezellen in dienst en hij moderniseerde in dat jaar de broodfabriek. Hij verving de twee gasmotoren door drie elektromotoren van 2 pk per stuk. Deze elektromotoren brachten diverse bakkerijmachines in werking, die brood, koek, beschuit en banket vervaardigden. De jaren kabbelden voort en de broodfabriek leek goede zaken te doen. In deze broodfabriek werden de beroemde 'Zeeuwtjes' (biscuitjes) geproduceerd.

Op 23 juni 1933 verklaarde de rechtbank in Breda broodfabriek 'De Zeeuw' failliet. De afwikkeling van dit faillissement duurde tot maart 1936. In de periode van het faillissement werd Arie van de Graaff in 1935 actief lid van de NSB. Hij weet met behulp van de vermogende bakkersfamilie Hus, waar zijn vrouw Jacoba de Rooij toebehoort en een aantal N.S.B.-vrienden broodfabriek 'De Zeeuw' weer aan de praat te krijgen.

Na de vrijlating van Arie van de Graaff, die in mei 1940 op bevel van burgemeester van Etten gearresteerd werd, vertrok hij met zijn vrouw Jacoba de Rooij en zijn zoon Jacob en zijn dochter Martine weer naar Bergen op Zoom. Tijdens de bezetting klaagde Arie van de Graaff burgemeester van Etten aan, omdat tijdens de gevangneming zijn broodfabriek vijf dagen niet heeft kunnen draaien.

In 1943 wordt Arie van de Graaff benoemd tot N.S.B.-burgemeester van Steenberg. Hij schuift zijn verplichting om te wonen in de gemeente waar je burgemeester bent steeds vooruit. Hij declareert overnachtingen bij Hotel Aarden, maar in werkelijkheid reist hij dagelijks met het openbaar vervoer tussen Steenberg en Bergen op Zoom. Uiteindelijk strijkt hij neer op Kruispoort 40.

Er is nog ander feit waaruit blijkt, dat Broodfabriek 'De Zeeuw' tijdens de oorlogsjaren zijn schoorsteen liet roken. Na de bevrijding van november 1944 vluchtte Arie van de Graaff met zijn gezin Steenberg uit. Na zijn vertrek hebben een aantal bakkers uit Steenberg de Broodfabriek geplunderd. Zij hebben allerhande bakkersgereedschappen en machines weggehaald uit de fabriek. Wellicht hebben ze deze materialen ingezet in hun eigen bakkerij.

De oorlogsschade in Steenberg was groot. Tijdens de bevrijding is er flink gevochten om Steenberg te berijden. Er is veel schade aan huizen, rioleren, straten, e.d. aangericht. Een aantal huizen zijn onbewoonbaar geworden en bewoners zijn elders ondergebracht. Van 1 januari 1945 tot 1 augustus 1948 woonden vier gezinnen tegen een huurprijs van fl 7,50 per maand in de broodfabriek. De gezinnen van J. van de Velde, A. van Overveld, H. Ligtenberg en A. van Loon hadden zo een dak boven hun hoofd.

Tijdens het proces van Arie van de Graaff is er beslag gelegd al zijn eigendommen en bezittingen. Denk hierbij onder andere aan het pand van broodfabriek 'De Zeeuw', een erfenis van 23.000 gulden van zijn vrouw Jacoba de Rooij, de huurinkomsten van de bewoners in de broodfabriek, maar ook op de Ford bestelauto. De eigendommen werden beheerd in een beheersstichting bij notaris Smits in Zevenbergen.

** STEENBERGEN, 25 Febr. De bestelauto van de broodfabriek „De Zeeuw” alhier, rijdende met een volle lading brood, kwam ter hoogte van de Weel nabij de Blauwe Sluis door onbekende oorzaak te slippen en gleeed van den weg. De chauffeur, het gevaar bemerkende, zag nog juist kans uit den wagen te springen, die van den vrij hoogen dijk in de Weel terecht kwam. Met behulp van de lichtbok van de garage de Ron wist men de auto vrij spoedig op het droge te brengen. Behoudens de totaal waardeloos geworden inhoud van den wagen is de materieele schade beperkt.

In 1930 speelde de bestelauto al eens een hoofdrol in een artikeltje in de krant. Deze Ford zou na WOII als brandweerauto door de gemeente Steenbergen zijn gebruikt. De auto raakte op enig moment 'kwijt'.

Zoon Jacob van de Graaff heeft gevochten aan het oostfront in Rusland en is hierdoor zijn Nederlanderschap verloren. In 1950 heeft hij zijn Nederlandse nationaliteit teruggekregen. In 1952 heeft hij nog een laatste poging gedaan om de broodfabriek door te zetten, maar dat is met een tekort van 1.800 gulden niet gelukt.

De broodfabriek werd vanaf de bevrijding in 1944 niet meer als fabriek gebruikt. Er woonden nog een jaar of drie een aantal gezinnen in, maar het fabrieksgebouw kwam in verval en zo ook schoorsteen. Voor spelende jongens op straat was dit een uitgelezen plek om via een gat in de schoorsteen te kruipen. Met gevaar voor eigen leven klommen ze via de stijgijsers, die in de muur van de schoorsteen gevestigd waren, zo hoog mogelijk naar boven voor een prachtig uitzicht over de stad. Ook hun naam in de gevel krassen was een van hun bezigheden. Kun jij in de voorgevel onder de brievenbus ontcijferen welke jongens thuis van hun moeder te horen kregen: 'Alleen gekken en dwazen schrijven hun namen op muren en glazen?'

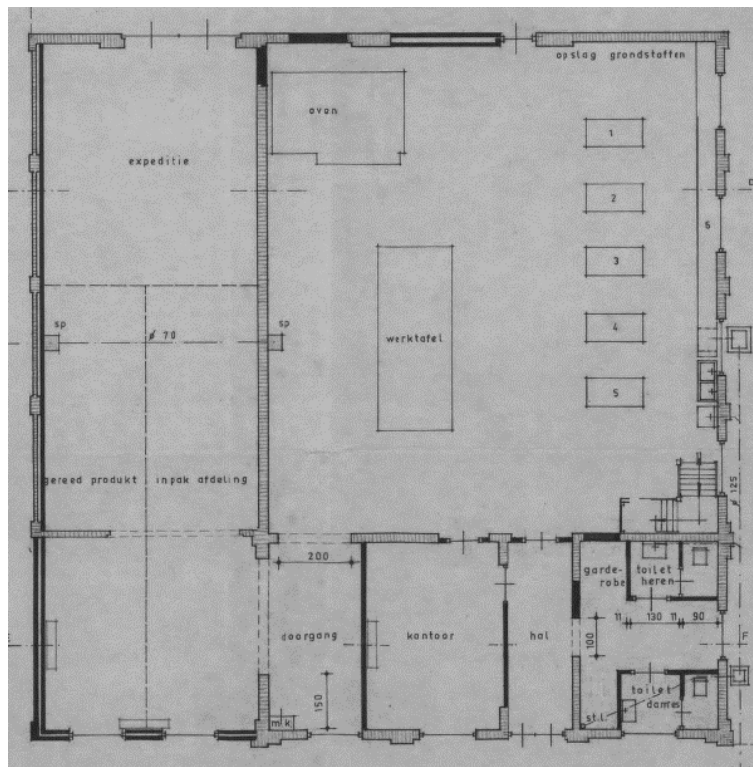
Aan het einde van de jaren '50 van de 20^e eeuw gebruikte firma gebr. Everaers van den Berg de oude broodfabriek voor opslag. Ze sloopten de schoorsteen en ze maakten het gebouw geschikt voor metaalbewerking, een timmer- en onderhoudswerkplaats voor bouwmaschinen. Een garage voor de vrachtauto werd gerealiseerd en buiten was er opslag voor aannemersmaterieel. De voormalige meelzolder werd gebruikt als

magazijn voor draadnagels e.d. Er werkten drie timmerlieden en een smid in dit bedrijf. Bij Cornelis van Herel, die een paar huizen verder op woonde aan de Wouwsestraat 63, was een werkplaats. Hier mocht het bedrijf de machines van Cornelis van Herel gebruiken om hout te bewerken.

Rond 1967 nam firma gebr. Everaers van den Berg zijn intrek in een nieuw gebouw met een groter opslagterrein aan de Van Andelstraat nummer 1. Tot aan de oprichting

van Everaers Banket in 1969 verhuurde firma gebr. Everaers van den Berg het gebouw aan de Westbrabantse Bouwcombinatie.

Op 15 juli 1969 richt Jan Everaers uit Sint Philipsland de Koekjesfabriek 'Everaers Banket Steenberg' op voor de fabricage van banketproducten. De vorige eigenaar, firma Everaers van den Berg, zorgde in het voorjaar van 1969 voor de verbouwing van het pand, zodat de banketbakkerij van familielid Jan Everaers van start kon gaan.

De zaken gaan goed, want in 1971 wordt er eerst een tijdelijke uitbreiding van de banketbakkerij aan de achterzijde gerealiseerd. In 1973 wordt er een vergunning verleent voor een definitieve uitbreiding van de banketfabriek.

1981 wordt het bedrijf een b.v. Vanaf dan is de officiële naam is Everaers Banketfabriek BV voor vervaardiging van beschuit en koekjes en ander houdbaar banketbakkerswerk.

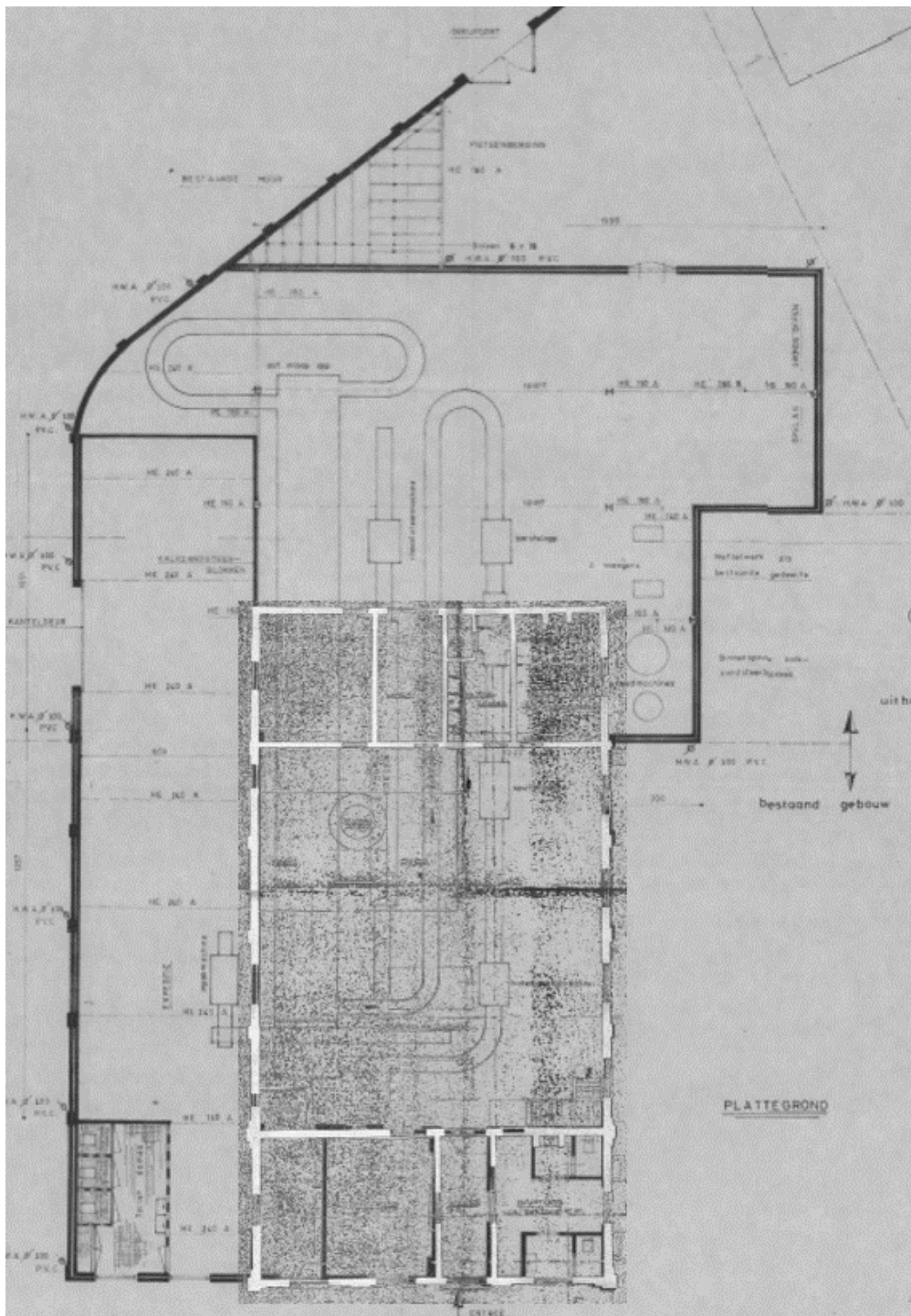
In het voorjaar van 1986 was er brand in de Koekjesfabriek.

In 1988 wordt op Zilverhoek 1 op het bedrijventerrein Reinierpolder 1 een tweede locatie geopend. De productie in de Wouwsestraat gaat door. Kort na de opening van de nevenvestiging gaat Jan Everaers op 60-jarige leeftijd met pensioen. Helaas houdt de Koekjesfabriek op zijn nieuwe plaats geen stand, want in november 1996 wordt het bedrijf failliet verklaard door de rechtbank. Het verlies van hun belangrijkste klant Lavrijssen Food is reden van faillissement. Dit bedrijf stopt zelf grotendeels met haar productie en had daarom niet langer de diensten van Everaers Banketfabriek nodig. Daelmans Banket uit Vlijmen zal de productie weer opstarten aan de Wouwsestraat. Dit bedrijf heeft de inventaris overgenomen en negen van de twaalf vaste medewerkers mogen hier de aan de slag.

Na het vertrek van Everaers Banket in 1997 heeft het gebouw enkele jaren leeg gestaan en hebben de gebroeders De Koning hun intrek genomen als 'Doe-Het-Zelf De Koning'. Zij hadden een houthandel, zagerij en doe het zelfzaak in houten bouw- en tuinmaterialen. Daarna heeft een nevenvestiging van HUBO Bouwmarkt o.l.v. de Kock voor een jaar of twee de exploitatie gedaan.

In 2010 kochten Menno en Mirella Ooms dit pand met een prachtige geschiedenis van de gebroeders de Koning. Zij toverden dit prachtige, onder architectuur gebouwde pand, om tot een sfeervolle dans- en theaterschool.

Hieronder zijn twee bouwtekeningen over elkaar geplaatst om te laten zien, wat er door de jaren heen ontwikkeld is door de gebruikers.

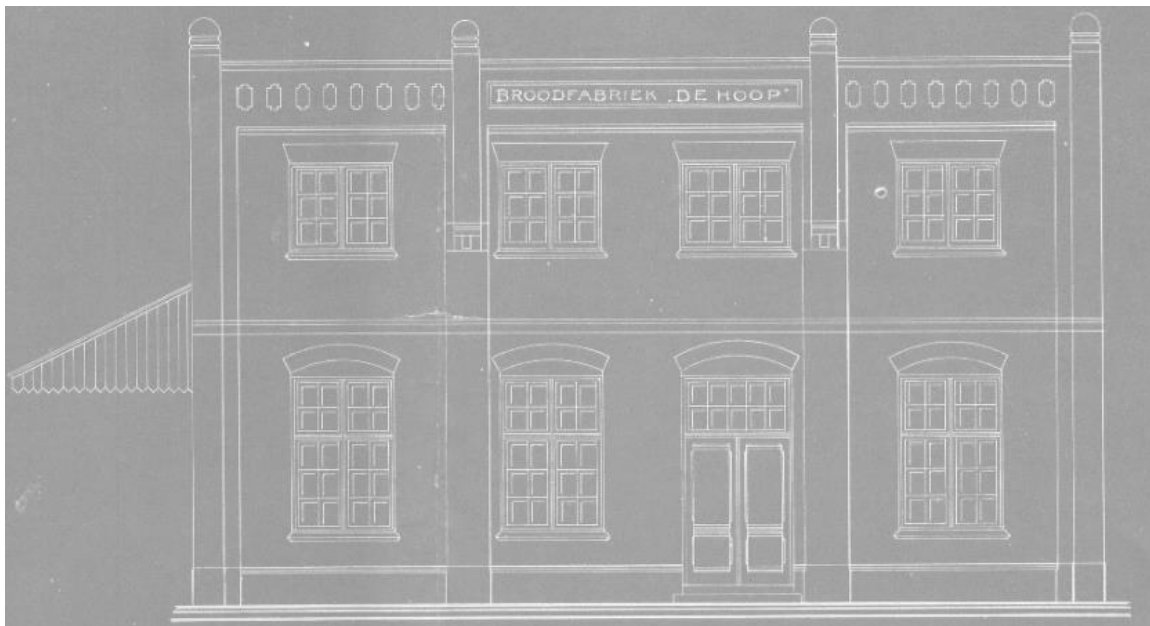
Het oorspronkelijke gebouw, wat door Marijn van Herel ontworpen is, is vele malen kleiner dan het gebouw van vandaag. Toch zijn er een aantal zaken met name aan de Wouwsestraatzijde van het gebouw in tact.

Op de eerste plaats is de gevel naar het ontwerp van architect Marijn van Herel voor het grootste deel nog herkenbaar, ook al is er zowel aan de linker- als aan de rechterkant een uitbouw is gerealiseerd. Bij het originele ontwerp was de gevel hoger. Boven de ramen van de verdieping was de naam: Broodfabriek 'De Hoop' zichtbaar met links en rechts verfraaiing om de naam goed uit te laten komen.

Waarschijnlijk door een slechte staat in een bepaalde periode is de bovenste laag met de naam van de gevel verwijderd. Dit is echter heel 'netjes' gedaan, want de vier originele ronde kopjes zijn op de verlaagde gevel teruggeplaatst.

De fabriek is een aantal keer vergroot en van binnen verbouwd om die productie van brood en banket zo goed mogelijk naar de maatstaven van een bepaalde, steeds modernere tijd uit te voeren. Met name aan de Wouwsestraat zijde bij de ingang is nog origineel.

Bronnen:

- West-Brabants archief
- BHIC
- Kamer van Koophandel
- Steenbergsche Courant
- Boek : 'Een verdeelde Stad' van Frans van Eekelen
- Frans van Eekelen
- Jan van Herel
- Ad van de Par
- Niek van Beers
- Fotoarchief; Peter Vermeulen

